

Mad i litteraturen

Mad forbinder mennesker. (opbygger relationer)

- Symboliserer kærlighedserklæringer
- Symboliserer en bestemt tid
- Udtrykker social status
- Udtryk for gængse normer i en bestemt tid

Et eksempel, som inkorporerer mange af ovenstående kendetegn, er religiøse tekster såsom Den sidste Nadver eller Fader Vor.

<https://www.verdensmaalene.dk/maal/2>

Mad gennem tiden –epokale nedslag

Sagatidens mad – mad som status, manddom, symbol på magt

Hvad er en saga?

- En skriftlig efterligning af en mundtlig beretning
- Beretningerne omhandler landnamstiden, dvs. den tid, hvor Island koloniseres ca. år 870-1030
- De er dog nedskrevet ca. 200 år efter, så vi kan ikke sige, de er øjensvidneberetninger
- Vi behandler dem som fiktion, dvs. vi antager, at de personer som skrev dem ned på pergament, på oldnordisk faktisk, tænkte over komposition osv.

Samfundsstruktur på sagaernes tid:

- I kolonitiden er der ikke en samfundsstruktur eller andet sikkerhedsnet for immigranterne, dvs. at slægten er ALT
- Man etablerer sig på gårde, som har et overhoved, en høvding. Alle folk på gården har en position, der tjener til det fælles gode. Høvdingen leverer mad og husly for alle. Kvinderne passer husarbejdet, mændene passer dyrene osv.
- Høvdingen fungerer også som det religiøse overhoved, en **gode** (en præst) som **bloter** (ofrer) til yndlingsguderne (de nordiske)

Mad i renæssancen

Renæssancens billeder
(1400-1550)

-kunstnere begynder at
observere, registrere og
fastholde fysiske forhold i
plante- og dyreverdenen

-realistisk beskrivelse,
men knyttet til religiøse
motiver

Leonardo da Vinci, den
sidste nadver (1498)

Barokkens (1650-1750) mad

- stilleben og genremaleri
- mad forlenes med stoflighed og sanselighed, men stadig symbolsk
- mad som vanitassymbolik; forfængelighed og forgængelighed

Juan Cotan, Kvæde, kål, melon og agurk (1602):

<https://www.khanacademy.org/humanities/renaissance-reformation/baroque-art1/spain/a/juan-sanchez-de-cotn-quince-melon-and-cucumber>

Grøntsagerne danner en hyperbel, stadiet fra liv til død; allegori over livet /livsfaser

Jan Steen, den tøjlesløse husstand:

<https://isgeschiedenis.nl/nieuws/achtergrond-van-een-huishouden-van-jan-steen>

- didaktisk / belærende budskab
- blik ind i et hjem præget af løssluppenhed og overflod
- dreng, der afviser tigger ved døren (kontrast til den fattige omverden)
- tingene (frugter, vin, skinken) demonstrerer rigdom og nydelse, men også forgængelighed
- den flettede kurvs sværd og piskeris (=retfærdighed og straf) og krykken / stokken og kruset (=fremtidig fattigdom)

Barokkens mad II

Thomas Kingo:

-nadversalmen

-måltid med merbetydning;
indtagelsen af nadverens brød og
vin giver syndsforladelse og evigt
liv

-jeget spændt ud mellem det
forgængelige liv på jorden og det
evige liv med gud

-jambiske versefødder, -krydsrim
(a-b-a-b)

-brugskunst; skrevet til en
menighed; "salme-jeget" er hele
den kristne menighed

Dend X. Sang: Taksigelse efter HERrens Nadvere

1.

Tak, JEsu, Siælens Hyrde' good,
Ævindel'ig,
Tak for din Død, min Siæle-Bood'
Hvorved du frelste mig.

2.

Tak for dit Legem og dit Blood,
Min Siæle-mad.
Dend' Paradise-frugt og Flood
Mod Slangens' Bid og Had.

antitesen stiller sig som beror på, at man nævner to modsætninger, f.eks. godt og ondt eller liv og død.
Siælens Hyrde henviser til Jesus. "Siælens Hyrde" refererer til Johannes-evangeliet 10.11, hvor Jesus omtaler sig selv som "den gode hyrde". Jesus siger videre: "Den gode hyrde sætter sit liv til for fårene" (Johs. 10.11). Jesus varsler dermed sin død på korset for menneskets skyld.
ævindel'ig for altid
Siæle-Bood hjælp for sjælen.
Jend den
Slangens Satan. "Slangen" henviser til syndefaldsberetningen i Mosebog 3.15, hvor slangen lokker Eva til at spise af Eandskabens ræ imod Guds vilje. Herved opnår menneskets evnen til at "kende godt og ondt", og arvesynden kommer ind i verden.

3.

Jeg smagte nu hvor sød du est'
Før Mund og Sind,
Mit Hierte veed det allerbest,
Der blefstu' prentet ind.

4.

I Verdens Lyster viger' hen,
Thi aldrig meer,
Og aldrig er jeg eders' Ven,
Jeg eder' nu beleer'.

5.

O Jesu, lad dit Legems Brød
Og Blode-skaal',
Mig vederqvæge' til min Død,
Saa har jeg naaet mit Maal.

Thomas Kingo: Aandelige Sjungekoors Part II. 1681

Romantikens mad

-kunsten ikke mere for kongen eller kirken –fokus på det kunstneriske geni, eneren

En middag:

-romantisme

-et digterjags måltid med et kvindeligt du

-naturen (romantisk picnic)

-digtet insisterer på det kunstiges forrang frem for det naturlige

-digter-jeget på afstand

-ikke bare livets forgængelighed, men oplevelsen af dem forstærkes i det skønne, sanselige øjeblik

-maden spises ikke konkret, men sanses som kunstnerisk motiv og spises gennem øjnene og bevidstheden

-omvendt bibelsk syndefald; -refleksionen er kilde til nydelse og glæde (omvendt Adams æble)

Jørgen Roed, haven med den gamle døbefont:

<https://open.smk.dk/artwork/image/KMS966>

-tilsyneladende idyllisk hverdagsscene

-dog bagved en række referencer til Biblen; romansk døbefont; -frugtplukningen = en erotisk scene (frisen = Kristi barndomshistorie; ærkeenglen Gabriel forkynder for Maria, at hun skal føde guds søn)

= den unge mand lægger frugten i kvindens skød

=bevægelsen op ad stigen = freudiansk billede på samlejet, kvindelige seksualsemboler; kysen og kurven

Kallablomsten og Fuchsiaplanten er dog symboler på døden (vanitas) og dermed på at den jordiske kærlighed forenes med Gud.

Guldalderens dualisme; mennesket mellem det jordiske og det himmelske, harmonisering af splittelsen

-romantik; det guddommelige spejles i naturen; frugten og høsten!

En Middag

See, vort lille Taffel^o speiler^o
Sig i Floden – See Forellen^o
Pynter Fadet med sin sidste,
Stive, gratieuse^o Sprællen!

See, Tokaiervinen^o gløder
I de tindrende Krystaller^o
Skjønnere, end selv i sine
Druers duftomflorte^o Skaller!

Og Orangens^o søde Skive
I din Purpurmunds^o Indfatning
Fik, for tabet af sin Guldhud^o,
En guddommelig Erstatning.

Ak, for tabet af saameget
Vinker^o os nu Sydens Fjelde,
Vinker os det gamle Kloster,
Vinker os den dunkle Celle^o.

Emil Aarestrup: Digte. 1835

Maden i det moderne gennembrud

Maden som et emne, der peger på social ulighed

1. Herman Bang, Ved vejen (1886) –maden erstatter kærligheden mellem stationsforstander Bai og hans småt spisende kone Katinka
2. Henrik Pontoppidan, Bondeidyl (1883) - de rige og fede bønder udnytter de fattige og tynde husmænd – oprøret holdes dog nede ved Mikkelsgildet, hvor bønderne bispises (1864; scenen hvor bønderne fejrer høsten)

Ved vejen –kønsroller og mad:

Modernismens mad

Maden som konkret materiale/tekstur

-maden som meningstab, Ole Sarvig i 1940'erne; digt om et æble, der bliver til en fortælling om tilværelsens tragiske meningsløshed

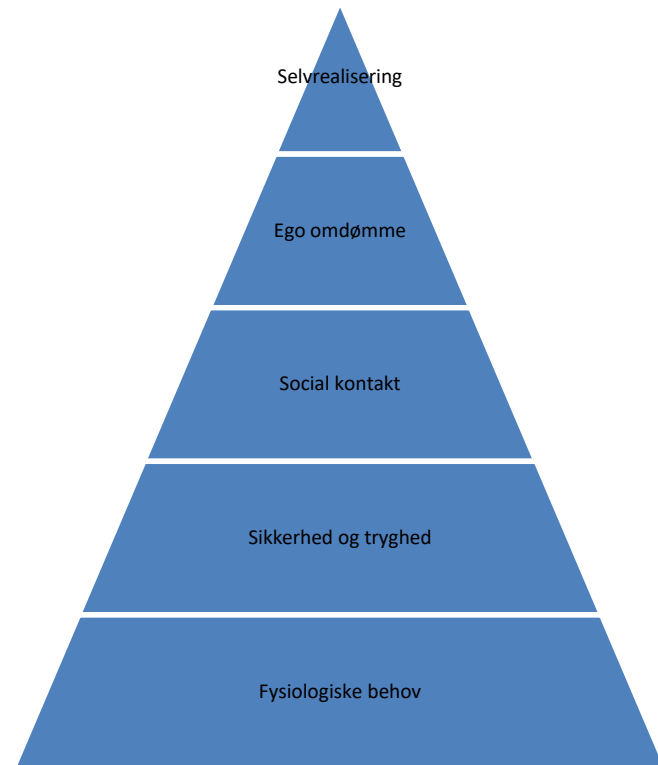
-maden som konfrontation; Rifbjerg i 1960'erne; konfrontation af et værtshusbesøg

-maden som ironi; Per Højholt, -kritik af den tidlige modernismes højtidelighed og patos; mening er noget, vi skaber gennem sproget, maden er kun én sproglig virkelighed blandt mange (eksempel), maden er næsten kun konkrete bogstaver

https://www.youtube.com/watch?v=H-t-lxJctVM&ab_channel=Everythinghasitsfirsttime

Mad i det senmoderne samfund - selvrealisering

- mad som selvrealisering i det senmoderne samfund
- kendte og ukendte som kokke
- Den store bagedyst
- mad som forbrug og livsstil
- mad som del af Maslows behovshierarki (men måske på alle niveauer?)

Skriveøvelse

Skriveøvelse 1

Dette er en individuel skriveøvelse. I første del af skriveøvelsen skal du starte med at vælge en madgenstand. Det kan være et stykke frugt, en ret eller lignende.

På fem minutter skal du beskrive genstanden uden at sige, hvad det er. Du kan komme ind på form, duft, udseende eller ting, genstanden minder om. Der er ingen grænser.

Når I er færdige, læser I jeres skriveøvelse op for de andre i gruppen.

Skriveøvelse 2

I anden del af skriveøvelsen skal I forstille jer, at I skriver om samme mad-genstand, men at I kommer fra forskellige litteraturhistoriske perioder. Overvej, hvilke kendetegn de forskellige perioder besidder og hvordan maden skildres i litteraturen og kunsten. Skriv på baggrund af det en tekst om mad-genstanden, der passer til en periode, som du selv vælger. Efter 15 min. skal I være færdige, og nu skal gruppen prøve at gætte, hvilken litteraturhistorisk periode din skriveøvelse hører til.

Appelsin
skriveøvelse

Litteratur

-Livretter, Casper Thrane og Jørgen Holdt Eriksen, Systime 2017

-<https://forfatterweb.dk/temasider/mad-og-mennesker>

<https://www.information.dk/debat/1998/02/kunst-maden>